ОПШТИНА КРАТОВО
Ул,,Плоштад Маршал Тито,, бб. 1360 Кратово
Тел/фах 031 481 202; e-mail:contact.kratovo@gmail.com

ПРЕДЛОГ ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА КРАТОВО ЗА 2023 ГОДИНА

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

ОД АМЕРИКАНСКИОТ НАРОД

ОПШТИНА КРАТОВО
Ул,,Плоштад Маршал Тито,, бб. 1360 Кратово
Тел/фах 031 481 202; е-mail:contact.kratovo@gmail.com

ПРЕДЛОГ БУЏЕТ

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

СОДРЖИНА

Зошто граѓански буџет? ______ 5

Основни поими ______ 7

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА? ______ 8

ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ? ______ 0

ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ? ______ 10

ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? ______ 10

КОЈА Е УЛОГАТА НА БУЏЕТСКИТЕ КЛАСИФИКАЦИИ - КАКО СЕ ЧИТА БУЏЕТОТ? ______ 11

КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА? 12

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? ______ 13

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? ______ 14

КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА? ______ 16

ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД ______ 18

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ ______ 19

КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ -ДОТАЦИИТЕ? 20

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ? ______ 24

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ? ______ 28

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА ______ ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ ______ 39

КЛУЧНИ РАЗВОЈНИ ПРОЕКТИ ОД ИНТЕРЕС НА ОПШТИНАТА? ______ 40

КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? ______ 40

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ? ______ 45

Кои се клучните Буџетски принципи и начела кои се основа на општинскиот буџет 47

ЗОШТО ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ?

- ✓ Информирање на граѓаните за тоа како се собираат општинските приходи и како се трошат општинските средства.

- ✓ Едукација на граѓаните за клучните термини, принципи и начела поврзани со општинскиот буџет и локалните финансии.

- ✓ Зголемување на свесноста на граѓаните за нивната улога во буџетскиот процес на локално ниво.

- ✓ Поттикнување на поголема активност и учество на граѓаните во процесите на планирање и реализација на општинскиот буџет.

- ✓ Запознавање на граѓаните со донесениот БУЏЕТ ЗА 2023год. и неговите основни карактеристики - структура – кои се и колкави се општинските приходи и каде општината планира да ги потроши јавнте ресурси.

ОСНОВНИ ПОИМИ

БУЏЕТ е акт општината со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на општината.

ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИТЕ во буџетот се даноцитие и други задолжителни плаќања, кои се утврдени со закон, приливите што произлегува од сопственост на средства (камата, дивиденда, закупнина и слично), надомест за дадени добра или услуги, подароци, донации, спонзорства, субвенции и трансфери.

РАСХОДИ НА ОПШТИНАТА ги сочинуваат вкупните издатоци кои се плаќаат од страна на општинската каса, поделени по одделни надлежности.

ОПШТИНСКИ БУЏЕТСКИ КОРИСНИЦИ се органите на општината и јавните служби основани од општината (училишта, јавни претпријатија итн.).

БУЏЕТ НА ОПШТИНИТЕ е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности.

ОСНОВЕН БУЏЕТ на општината е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства со буџетот за финансирање на основните надлежности на општината.

СОПСТВЕНИ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ на општината се локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи утврдени со закон.

ДОТАЦИЈА е трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија и буџетите на фондовите до буџетот на општината.

БЛОК-ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на надлежностите во определена област утврдена со закон – образование , култура, социјална заштита.

БУЏЕТСКО САЛДО е разлика помеѓу сите приходи и расходи на буџетот;

ЗАДОЛЖУВАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ е обезбедување финансиски средства од домашни и странски извори на капитал во рамките и под услови утврдени со закон;

ФИСКАЛНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ претставува отвореност кон јавноста за минатите, сегашните и идните фискални активности на општината општината, како и за реализираните и планираните активности, проекти кои ги детерминираат фискалните политики и исходи;

ПАРТИЦИПАЦИЈА во склоп на управувањето се однесува на вклучување на засегнатите страни (граѓаните, бизнисите, ранливите категории итн.) во процесот на донесување одлуки (во различни нивоа на одлучување) за тоа како економските и социјалните ресурси се алоцирани, испорачани, употребени и одржувани;

ОТЧЕТНОСТА подразбира одговорност да се објаснат одлуките и мерките пред јавноста, граѓаните, заедницата во склоп на очекувањата што ги има таа. Подразбира детални информации за тоа како се реализирани преземените обврски и дали и кои резултати се остварени

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ е прикажување на буџетот на едноставен начин, разбирлив за граѓаните кои има за цел да ги информира граѓаните како за активностите на кои се трошат општинските средства.

ФИНАНСИСКИ ПЛАН е план на приливи и одливи на буџетскиот корисник за одредена буџетска година.

ОБВРСКА на општината е проценета обврска, преземена обврска, настаната обврска за плаќање и доспеана, а неплатена обврска.

ПРОГРАМА е потесна област во рамки на политиката, која ги следи заедничките специфични среднорочни цели. Една програма може да има една или повеќе потпрограми. Потпрограма е подетално

НАМЕНСКА ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на конкретна активност (на пр. пожарникарство). **БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ е негативна разлика (Буџетски суфицит е позитивна разлика) меѓу планираните, односно наплатените приходи на општината и одобрените средства, односно расходи кои ги прави општината, и тој се финансира со обезбедени средства од други приливи.**	**разработен дел од програма со краткорочни до среднорочни цели и се состои од проекти и /или активности.** **ЛИКВИДНОСТ е способност за навремено плаќање на обврските во договорениот рок.** **ПРЕНАМЕНА НА БУЏЕТ е одлука за измена на распоредот на средствата во буџетот на општината во рамки на одобрените буџети.**

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА?

- -Урбанистичко (урбано и рурално) планирање
- -Заштита на животната средина и природата
- Локален економски развој
- -Комунални дејности
- Култура
- -Спорт и рекреација
- Социјална заштита и заштита на децата
- -Образование
- -Здравствена заштита
- -Заштита и спасување
- -Противпожарна заштита
- -Надзор над вршењето на работи од нејзина надлежност
- Други надлежности определени со закон.

ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ?

Буџетот на единицата на локалната самоуправа претставува годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности. Буџетот на локалната самоуправа ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа. Буџетирањето и техниките на финансиското планирање се клучни елементи во одржувањето на фискалниот интегритет на локалната самоуправа.

ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ?

Транспарентноста во општинското буџетирање е од **голема значајност за фискална стабилност, економски раст и демократијата** (даночните обврзници, граѓаните и општеството во целина). Транспарентноста и **споделувањето информации е клучна за учеството на различните социјални групи** во донесувањето на одлуки/буџетскиот процес. **Доколку широката јавност има доверба во трошењето на јавните финансии, ќе бидат и помотивирани да ги плаќаат даноците и таксите, што повторно позитивно ќе се одрази и на буџетот на локалната самоуправа.** Дополнително, **зголемената транспарентност води кон намалена корупција и подобра распределба на ресурси**. **Транспарентноста на локално ниво ги следи финансиските текови од изворот до местото на нивно користење**, дава одговор на последователни прашања за извршувањето, имплементирањето и набавката.

ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Граѓаните имаат дефинирани права и одговорности, вклучувајќи го и правото на учество во одлуките што влијаат на јавната благосостојба. Оттаму, граѓанското учество во механизмите на креирање и реализирање на буџетот треба да биде транспарентно и отворено. Граѓаните треба да се непосредно вклучени во одлуките како да се распредели и потроши буџетот на општините. Учеството на граѓаните во процесите на буџетирањето им дава прилика да ги посочат вистинските потреби и проблеми во заедницата и да бидат креативни. Исто така, директната партиципација им овозможува на граѓаните да учествуваат во надзорот на буџетските трошоци заедно со другите засегнати страни.

КОЈА Е УЛОГАТА НА БУЏЕТСКИТЕ КЛАСИФИКАЦИИ – КАКО СЕ ЧИТА БУЏЕТОТ?

Буџетските класификации се користат за идентификување на специфичните намени на буџетските средства, за контрола на наменското користење на одобрените средства и за изготвување на потребните анализи, извештаи и на годишната сметка.

1. **Организациска класификација** ги класифицира буџетските корисници во хиерархиска организациска структура на поврзани и заемно координирани субјекти за да се утврдат надлежностите на субјектите за планирање и управување со јавните средства и вработените, заради постигнување на зацртаните цели.

2. **Функционалната класификација** ги класифицира расходите и другите одливи на буџетот според нивните функционални општи и конкретни цели за кои се наменети, согласно со прифатената меѓународна класификација пропишана од страна на Обединетите нации.

701 Општи јавни служби	**706 Живеалишта и развој на заедницата**
703 Јавен ред и мир	708 Рекреација, спорт и култура
704 Економски работи	709 Образование
705 Заштита на животната средина	710 Социјална заштита

3. **Програмската класификација** опфаќа поделба на буџетот на политики, програми, потпрограми и проекти или активности дефинирани со планските документи, истовремено групирајќи ги заедно сите јавни услуги и активности со заедничка цел и исход низ организациската структура.

А – Совет на општина	**М – Програми за развој**
Д – Градоначалник	**Н – Образование**
Е – Општинска администрација	**Р – Заштита на животна средина и природа**
Ф – Урбано планирање	**Т – Унапредување на здравствена заштита**
Г – Локален економски развој	**В – Социјална заштита и заштита на деца**
Ј – Комунални дејности	**Њ – Противпожарна заштита**
К – Култура	**Љ – Заштита и спасување**
Л – Спорт и рекреација	**Џ – Родово буџетирање**

4. Класификацијата по **извори на финансирање** ги класифицира приходите и другите приливи во групи во однос на конкретните видови и намени на расходите и на другите одливи кои вклучуваат: *основен буџет на општините, донации, кредити, самофинансирачки активности и дотации.*

5. **Економската класификација** ги класифицира приходите и другите приливи согласно нивната природа, и расходите и другите одливи согласно нивната економска намена во класи, групи, подгрупи, раздели и основни конта.

Приходи
- Даночни приходи
- Неданочни приходи
- Капитални приходи
- Трансфери и донации
- Задолжување во земјата
- Задолжување во странство

Расходи
- Плати и надоместоци
- Резерви и недефинирани расходи
- Стоки и услуги
- Камати
- Субвенции и трансфери
- Социјални бенефиции
- Капитални расходи
- Отплата на главнина

КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА?

БУЏЕТСКИ КАЛЕНДАР

ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА БУЏЕТОТ НАОПШТИНА КРАТОВО ЗА 2023 ГОДИНА

Ред.број	НОСИТЕЛ НА АКТИВНОСТ	ПОСТАПКА ДЕЈСТВИЕ	МЕСЕЦИ
1.	Совет на Општина	Донесување на Буџетски цалендар	Мај-август
2.	Градоначалник на Општина	Утврдува насоки за подготовка на финансиски план на корисниците	Почетокот на Октомври
3.	Градоначалник на Општина	Ги доставува главните насоки до корисниците, одделенијата и општинските јавни установи	Средината на Октомври
4.	Општински буџетски корисници	Доставуваат предлог буџетски планови	Крајот на октомври
5.	Одделение за финансиски прашања	Ги анализира предлог буџетските планови	Крајот на Октомври
6.	Одделение за финансиски прашања во соработка со другите одделенија Совет на Општина	Изготвува Предлог развојни програми	Почетокот на Ноември
7.	Градоначалник на општина	Спроведување на Јавна расправа	Средината на Ноември
8.	Совет на Општина	Донесување на програмите и Нацрт Буџетот	Средината на Ноември
9.	Одделение за финансиски прашања	Изготвување на Предлог Буџет	Почетокот на Декември
10.	Градоначалник на Општина	Доставување на Предлог Буџетот до Советот и до корисниците	Средината на Декември
11.	Совет на Општина	Усвојување на Буџетот	Крајот на Декември

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за обезбедувањето на потребните јавни добра и услуги на граѓаните на општината. Оттука во продолжение се претставени (нивната висина, процент на учество) основниот буџет на општината и дополнителните главни "потоци" на приливи во општинскиот буџет – сопствени приходи, дотации – централна власт, донации, задолжување итн.

Табела 1. Приходи на општината по сметки (во денари и структура)

Приходна сметка	Износ	Структура
Основен буџет на општините	82.503.476	37
Донации	4.043.113	2
Кредити	0	0
Самофинансирачки активности	7.800.000	4
Дотации	125.804.000	57
Вкупни приходи	220.150.589	100

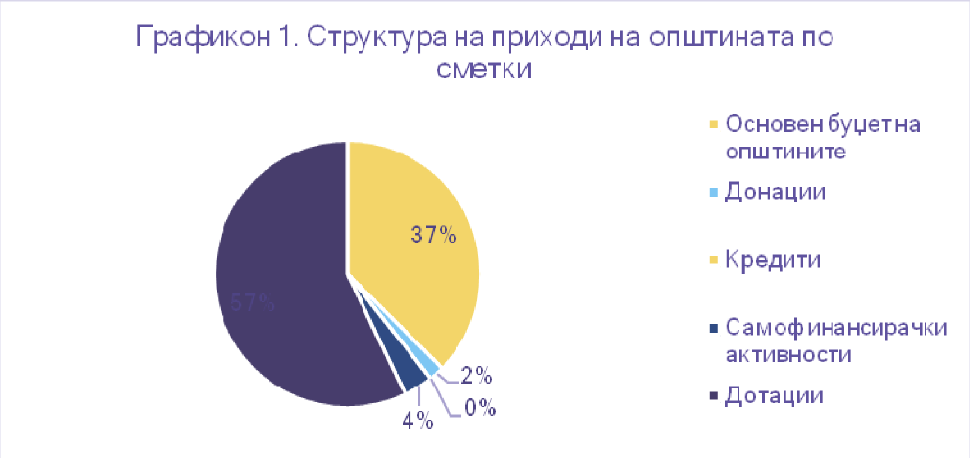

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Во продолжение си прикажани клучните извори на приходи кои општината планира да ги обезбеди во 2023 година. Највисок износ на приходи ќе се обезбедат од Тансфери и донации 192.769.589 денари, додека исто така соодветен износ на приходи ќе се обезбедат и од даночни и неданочни и капитални приходи 27.381.000 денари. Во структурата на клучните приходи најголемо учество заземаат Трансферите и

донациите со 88 %, додека даночните приходи учествуваат со 9%, неданочните приходи со 2%, а капиталните приходи со 1%.

Табела 2. Клучни приходи на општината согласно економската класификација (износ во денари и структура во %)

Табела 2. Приходи на општината според економската класификација на приходите

Видови на приход	Износ	Структура
Даночни приходи	19.750.000	9
Неданочни приходи	4.522.000	2
Капитални приходи	3.109.000	1
Трансфери и донации	192.769.589	88
Домашно задолжување	0	0
Вкупно	220.150.589	100

КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА?

Даночните приходи се основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината, оттука во продолжение Ви претставуваме колкави износи на даночни приходи планира да собере општината во следната година. Исто така е претставена структурата која покажува кои даночни приходи е планирано да имаат најголем удел во општинските приходи.

Табела 3. Клучни даночни приходи на општината (износ во денари и структура во %)

Најмногу **даночни приходи** општината планира да обезбеди најчесто од данок на имот со 37% а понекогаш од продажба на недвижности и права со 53% како што е сега случајот , додека најмало учество во даночните приходи зафаќаат од данок на наследство и подарок со 11%.

Табела Д.1. Видови даноци на имот на општина

Видови на данок на имот	Износ	Структура
Данок на имот	2.800.000	37
Данок на наследство и подарок	800.000	11
Данок на промет на недвижности и права	4.000.000	53
Вкупно	7.600.000	100

ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД

Даноците на имот се еден од најважните сопствени извори на приходи на општината. Планираната структура за 2023 година на посебните видови на Даноци на имот е прикажана во продолжение.

Највисока пропорција на приходи зафаќа данокот на Комунална такса за користење и одржување на јавно осветление со 39% учество во вкупната вредност од даноците на имот.

Табела 3. Даночни приходи

Видови даночни приходи	Износ	Структура
Надоместок за уредување на градежно земјиште	200.000	1
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветление	7.800.000	39
Данок на промет на недвижности	4.000.000	20
Данок на имот од физички лица	1.700.000	9
Данок на имот од правни лица	1.100.000	6
Персонален данок на доход	2.160.000	11
Данок на наследство и подарок	800.000	4
Други комунални такси	1.990.000	10
Вкупно	19.750.000	100

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

Неданочните приходи кои планира да ги собере општината во 2023 година се прикажани во продолжение. Најголем износ на неданочни приходи треба да бидат обезбедени од ставката Такси и надоместоци со 74% во кои најголемо учество имаат надоместоците за оброци во ученички домови , градинки и други институции во износ од 2.650.000 денари, додека најниска пропорција се очекува кај приходите од закупнина на општински имот со 2%.

Табела 4. Видови неданочни приходи (износ во денари и структура во %)

Табела 4. Видови неданочни приходи

Вид на неданочни приходи	Износ	Структура
Глоби, судски и административни такси	200.000	4
Такси и надоместоци	3.330.000	74
Приходи од закупнина на општински имот	95.000	2
Други владини услуги	0	0
Дополнителни неданочни приходи	897.000	20
Вкупно	4.522.000	100

КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ - ДОТАЦИИТЕ?

Вредноста на главните видови на трансфери од централната власт е прикажана во продолжение. Највисок износ на трансфери е планиран за Блок дотации во износ од 125.804.000 денари, додека пак, планираниот износ од трансферот од ДДВ изнесува 26.212.062 денари, а за капитални трансфери од други нивоа на власт 12.300.000 ден.

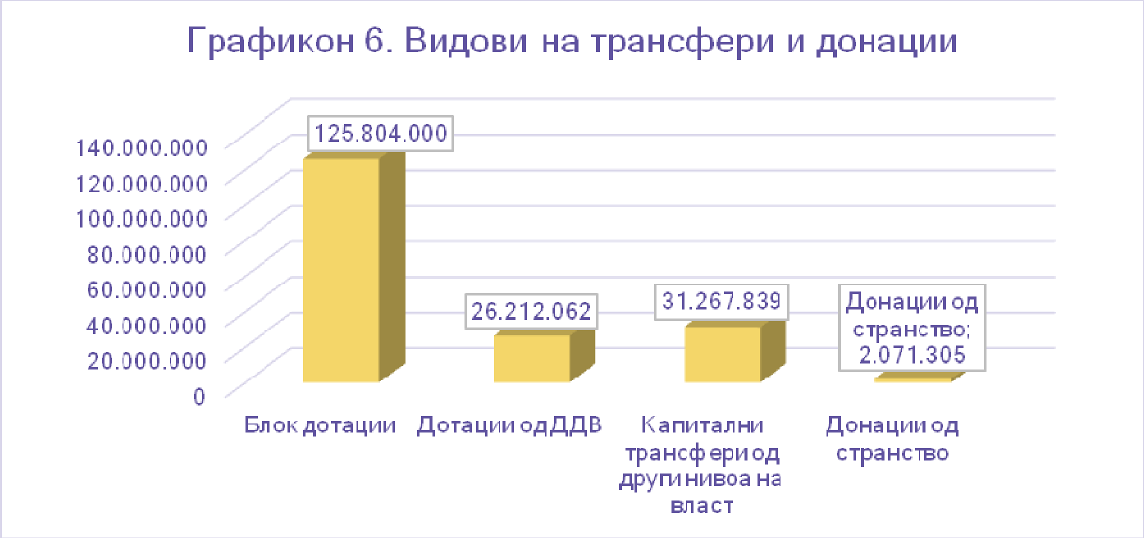

Блок дотациите за пренесени надлежности од централната власт се најзначајниот износ на трансфери кој го добива општината и со кој во значаен дел се финансираат пренесените надлежности за **образование**, **култура** и **социјална заштита**. Во продолжение е прикажана распределбата на овие Блок дотации по различни намени. **Најголем износ од блок дотациите** се однесуваат за основно образование и учествуваат во структурата со 51%, додека најнизок износ на блок дотации се забележуваат за противпожарна заштита со учество од 6% во вкупните блок дотации.

Табела 5. Намена на блок дотациите на општината

Намена на блок дотацијата	Износ	Структура
К Култура	9.342.000	7
Н1 Основно образование	64.787.000	51
Н2 Средно образование	27.700.000	22
В1 Детски градинки	16.475.000	13
В2 Домови за стари лица	0	0
Њ0 Противпожарна заштита	7.500.000	6
Вкупно	125.804.000	100

Графикон 8. Структура на блок дотациите по надлежности во општината (во %)

Табела Д.3. Структура на извори на финансирање на расходите за образование, култура, детска заштита и противпожарна заштита					
Намена	Основен буџет	Донации	Самофинансира	Дотации	Вкупно
Култура	2.200.000	0	0	9.342.000	11.542.000
Основно образование	0	2.843.113	1.100.000	64.787.000	68.730.113
Средно образование	0	0	2.300.000	27.700.000	30.000.000
Детски градинки	1.000.000	0	3.710.000	16.475.000	21.185.000
Домови за стари лица	0	0	0	0	0
Противпожарна заштита	2.357.000	0	0	7.500.000	9.857.000
Вкупно	5.557.000	2.843.113	7.110.000	125.804.000	141.314.113

Приходи	Column1	Население/жит	По глава на жит
Вкупни приходи	220.150.589	7.545	29178
Вкупни расходи	220.150.589	7.545	29178
Приходи од основен буџет	82.503.476	7.545	10935

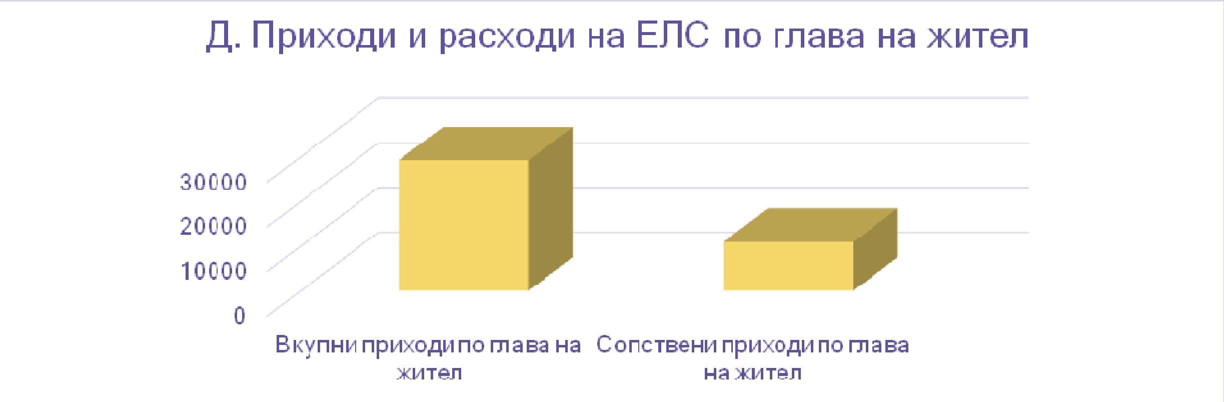

Вкупни приходи по глава на жител	29178
Вкупни расходи по глава на жител	29178
Сопствени приходи по глава на жител	10935

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е осбено важно да бидат транспарентно преставени. Во продолжение се преставени **клучните расходи на општината за 2023 година**.

Во наредниот период најголем износ на расходи ќе се потрошат за плати и надоместоци во износ од 112.459.000 ден., односно 51% од структурата на вкупните расходи, понатаму стоки и услуги со 33%, капитални расходи со 13% и т.н.

Табела 6.а. Расходи за плати и надоместоци на општината по сметки

Плати и надоместоци	Износ	Структура
Буџетски расходи- основен буџет	15.354.000	14
Расходи од самофинансирачки активности	375.000	1
Расходи од дотации	96.730.000	85
Расходи од донации	0	0
Расходи од кредити	0	0
Вкупно расходи	112.459.000	100

Најнизок износ на расходи општината издвојува за социјални бенефиции и каматни плаќања, со 0,09% учество во вкупните расходи на општина 220.150.589 денари.

Табела 6. Расходи на општините по економска класификација

Расход на сметка	Износ	Структура
Плати и надоместоци	112.459.000	51
Резерви и недефинирани расходи	200.000	0
Стоки и услуги	71.937.261	33
Каматни плаќања	10.000	0
Субвенции и трансфери	3.705.652	2
Социјални бенефиции	770.000	0
Капитални расходи	28.431.152	13
Отплата на главнина	2.637.524	1
Вкупно расходи	220.150.589	100

Во 2023 година капиталните расходи е предвидено да изнесуваат 28.431.152 денари, односно да учествуваат со 13% во структурата на вкупните расходи. Во основниот буџет за капитални расходи предвидени се 24.977.000 илјади денари, од самофинансирачки 535.000 денари, од дотации 2.459.000 денари и од донации 460.152 денари.

Во основниот буџет најголем износ за капитални расходи е предвиден во програмата ЈД за изградба и реконструкција на локални патишта во износ од 18.867.000 денари.

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ?

Во продолжение се претставени клучните планирани општинските средства по секоја од надлежностите – услугите кои треба да ги добијат граѓаните.

Највисок износ на расходите од општинската сметка за издвојува за образование во износ од 98.730.113 денари.

Табела 7. Вкупни расходи на општина по одделни надлежности

Вкупни расходи на општините по одделни надлежности	Износ	Структура
А - Совет на општина	7.129.176	3
Д - Градоначалник	1.943.000	1
Е - Општинска администрација	20.747.300	9
Ф - Урбано планирање	1.250.000	1
Г - Локален економски развој	2.807.000	1
Ј - Комунални дејност	43.225.000	20
К - Култура	12.232.000	6
Л - Спорт и рекреација	945.000	0
М - Програми за развој	0	0
Н - Образование	98.730.113	45
Р - Заштита на животна средина	100.000	0
Т - Унапредување на здравствена заштита	0	0
В - Социјална заштита и заштита на деца	21.185.000	10
W - Противпожарна заштита	9.857.000	4
Q - Заштита и спасување	0	0
Х - Родова еднаквост	0	0
Вкупно	220.150.589	100

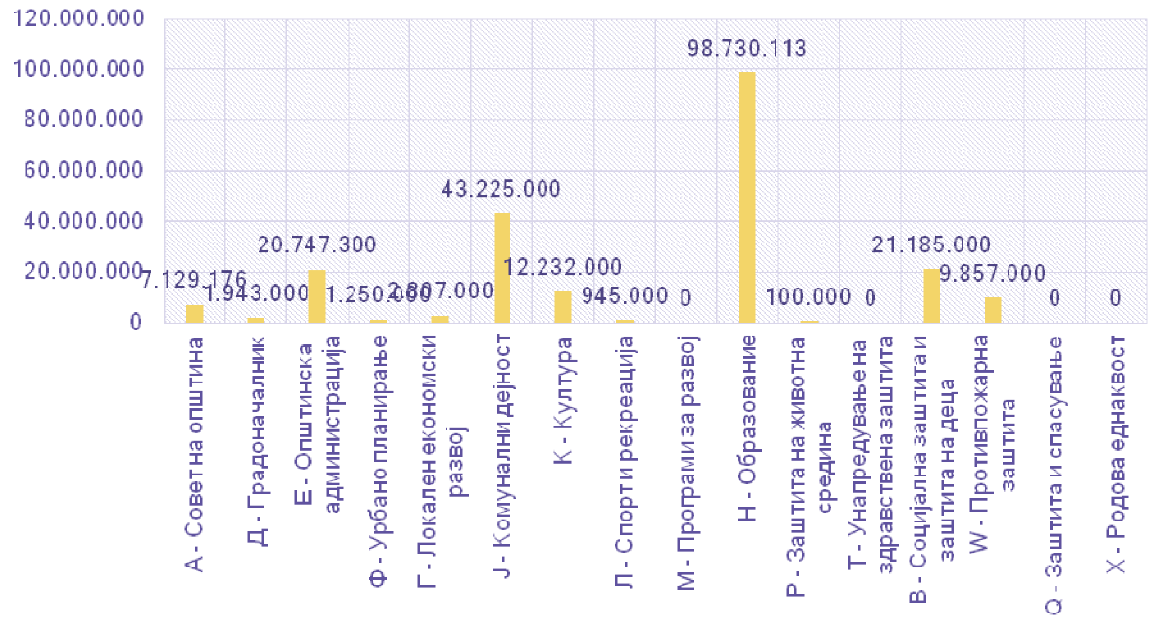

Графикон Д.5. Вкупни расходи на општините по одделни надлежности

Графикон Д.6. Вкупни расходи на општините по одделни надлежности

Расходите кои се одделуваат за **општинската администрација** се во износ од 20.447.300 денари, истите се наменети за плати и надоместоци 11.285.000 денари, за оперативни трошоци од кои најголема е ставката за електрична енергија 600.000 денари и истите се наменети за покривање на сметките во општинските згради и спортски игралишта, за течни горива 700.000 денари, за канцелариски материјали 400.000 денари, за одржување 420.000 денари за договорни услуги 813.000 денари, привремени вработувања 4.000.000 денари и сл.

За капитални трошоци предвидени се 300.000 денари и истите се наменети во случај на потреба од набавка на нејнеопходна опрема.

Табела 8. Расходи по програми по надлежност - Општинска администрација (во денари и структура во %)

Табела 8. Расходи по програми на надлежност - Општинска администрација

Column1	Износ	Структура
ЕО - Општинска администрација	20.447.300	99
ЕА - Капитални трошоци на општината	300.000	1
Вкупно	20.747.300	100

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 1.943.000 денари и истите во себе вклучуваат 1.239.000 денари за плати и надоместоци, 335.000 за стоки и услуги, 69.000 за субвенции и трансфери и 250.000 за социјални бенефиции наменети за програмата за подршка на новороденчиња.

Графикон 10. Расходи по програми по надлежност на градоначалникот (во %)

Табела Д.4. Расходи по програми по надлежност - Градоначалник со две програми

Column1	Износ	Структура
D0 - Градоначалник	1.943.000	100
D1 - Месна самоуправа	0	0
Вкупно	1.943.000	100

Во расходите за програмите по надлежност на урбанизам и урбанистичко планирање целиот износ се издвојува за изработка на урбанистичка документација. Активностите за уредување на градежно земјиште како што е изработка на техничка документација за изградба на објекти со ревизија се планирани во соодветните програми на пример за изградба и реконструкција на локални патишта планирани се во програмата ЈД.

Табела 9. Расходи по програми по надлежност - Урбанизам/урбанистичко планирање (износ во денари и структура во %)

Табела 9. Расходи по програми по надлежност - Урбанистичко планирање

Column1	Износ	Структура
F1 - Урбанстичко планирање	1.250.000	100
F2 - Уредување на ггрaдежно земјиште	0	0
F3 - Уредување на простор во рурални подрачја	0	0
FA - Уредување на градежно земјиште	0	0
Вкупно	1.250.000	100

Расходите издвоени за комунални услуги во износ од 43.395.000 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите како одржување и заштита на локалните патишта и улици и регулирање на режимот на сообраќај 8.385.000 денари, изградба и реконструкција на локални патишта и улици 21.520.000 денари и тн., додека надлежноста за одржување јавна чистота и јавно зеленило е пренесена на јавното комунално претпријатие.

Во одржување и заштита на локалните патишта и улици и регулирање на режимот на сообраќај во износ од 8.385.000 денари спаѓаат:

- Набавка на градежни материјали за тековно одржување и по барање на граѓани во износ од 3.100.000 денари, за санација на планинските патишта, како и градски улици во износ од 3.500.000.

Во изградба и реконструкција на локални патишта и улици во износ од 18.000.000 денари планирани се следните активности:

- Реконструкција на улица „Јосиф Даскалов“ и дел од улица „Св. Ѓорѓи Кратовски“ 12.662.054 денари,
- Реконструкција на улица „Ѓорѓи Какашевски“ 4.980.000 денари,
- Изработка на проектна документација за капитални проекти 2.500.000 денари,
- Надзор над изведба на проекти 1.500.000 денари,
- Останатите се планирани за финансиско учество во проекти и реконструкција и санација на други улици.

Табела 10. Расходи по програми по надлежност - Комунални услуги

Column1	Износ	Структура
Одржување на урбана опрема	50.000	0,12
Снабдување со вода	0	0,00
Одведување и пречистување на отпадни води	0	0,00
Јавно осветлување	12.500.000	28,81
Јавна чистота	0	0,00
Одржување и заштита на локалните патишта, улици и регулирање на режим на сообраќајот	8.385.000	19,32
Одржување и користење на паркови и зеленило	120.000	0,28
Изградба на јавно осветлување	0	0,00
Изградба и реконструкција на локални патишта и улици	21.520.000	49,59
Изградба на простори за паркирање	0	0,00
Изградба на сообраќајна сигнализација	120.000	0,28
Изградба на систем за водоснабдување	0	0,00
Изградба на систем за одведување, прочистување на отпадни води	0	0,00
Други комунални услуги	530.000	1,22
Паркови и зеленило	120.000	0,28
Урбана опрема	50.000	0,12
Вкупно	43.395.000	100,00

Во програмата за **локален економски развој** планирани се средства во износ од 150.000 денари за учество во проектот за општокорисна работа.

Во поглед на средствата од основниот Буџет кои се планираат за реализација на активности од **културата** истите може да се поделат на, активности поврзани со културни манифестации 2.200.000 од кои позначајни се Патрониот празник на градот Св. Ѓорѓи Кратовски 300.000 денари, Културна манифестација „Златни денови“ 800.000 денари, Кино проекции 50.000денари, Кратовска компиријада 50.000 и сл.

Во музејско кинотечна дејност се планирани срдствата од дотации за реализација на програмата на Музејот на град Кратово. Во Музичка и сценско-уметничка дејност се планирани средства за Домот на култура „Лазар Софијанов“ Кратово во чии состав работи и градската библиотека.

Табела Д.7. Расходи по програми по надлежност - Култура

Column1	Износ	Структура
Библиотекарство	0	0
Музејска и кинотечна дејност	4.848.000	39,63374755
Културни манифестации и творештво	2.200.000	17,98561151
Музичка и сценско-уметничка дејност	5.184.000	42,38064094
Вкупно	12.232.000	100

Графикон 13. **Расходи по програми по надлежност – Култура (во %)**

Расходите за **спорт и рекреација** во прв ред се наменети за спортските клубови се издвоени 150.000 денари и за Отворени забавни фудбалски школи во износ од 120.000 денари. Капиталните трошоци во износ од 600.000 денари се планирани за реконструкција на спортски објекти.

Табела Д.8. Расходи по програми надлежност - Спорт и рекреација

Column1	Износ	Структура
Спорт и рекреација	345.000	37
Спорт и рекреација (капитални трошоци)	600.000	63
Вкупно	945.000	100

Во расходите за **образование** преовладуваат трошоците за основно образование кои зафаќаат околу 69% во вкупните расходи по оваа надлежност. Во општина Кратово работи едно основно и едно средно училиште.

Табела Д.9. Расходи по програми по надлежност - Образование

Column1	Износ	Структура
Основно образование	68.405.113	69
Средно образование	30.000.000	30
Образование (капитални расходи)	325.000	0
Вкупно	98.730.113	100

Табела Д.9. Расходи по програми по надлежност - Социјална заштита

Column1	Износ	Структура
Детски градинки	19.975.000	92
Социјална заштита и заштита на деца (капитални трошоци)	1.210.000	6
Социјални бенефиции	520.000	2
Вкупно	21.705.000	100

Во расходите за Социјална заштита се прикажани планираните средства од дотацијата за обавување на дејноста на ЈОУДГ „Царка Андреевска“ Кратово исто така се планирани како капитални расходи во износ од 1.000.000 денари во основниот Буџет за реконструкција на терасите на истата. Во А0 програмата се планирани социјални бенефиции во износ од 520.000 денари од кои, помош за образование 120.000 денари и друга социјална помош 400.000 денари.

Табела Д.9. Расходи по програми по надлежност - Противпожарна заштита

Column1	Износ	Структура
Противпожарна заштита	9.875.000	100
Капитални трошоци	0	0
Вкупно	9.875.000	100

Во расходите за противпожарна заштита најголем дел се планирани за плати и надоместоци на пожарникарите и тоа во износ од 7.500.000 денари, средства обезбедени од наменската дотација. Општината исто така за таа намена планира средства и во основниот буџет и тоа за оперативни трошоци 2.357.000 денари и разни трансфери 750.000 денари.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА КРАТОВО ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ

Во 2023 година приходите по глава на жител во општина Кратово ќе изнесуваат 29.178 денари, што претставува пораст од 21 % во однос на нивниот износ во 2021 година.

Во 2023 година расходите по глава на изнесуваат 29.178 што претставува пораст од 21% во однос на претходната година.

Графикон 18. Приходи и Расходи на општина по глава на жител (во денари)

Приходи	Column1	Население/жит	По глава на жит
Вкупни приходи	220.150.589	7.545	29178
Вкупни расходи	220.150.589	7.545	29178
Приходи од основен буџет	82.503.476	7.545	10935

Вкупни приходи по глава на жител	29178
Вкупни расходи по глава на жител	29178
Сопствени приходи по глава на жител	10935

КЛУЧНИ РАЗВОЈНИ ПРОЕКТИ ОД ИНТЕРЕС НА ОПШТИНАТА?

Санирање на локални патишта и улици на територијата на општина Кратово. (3.500.000,00 денари со ДДВ)

Крпење на ударни дупки и санција на делови на локален пат од Кратово кон планинските села.

Реконструкцијана улица Ѓорги Какашевски (Млачки пат) (БРР = 100%) 4.980.000,00

Вкупна должина од 510 метри, со коловозна конструкција од тампонски слој од дробен

камен со дебелина од 30 см и асфалт - битуменизиран носив абечки слој БХНС 22 од 9см како и решение за одводнување - реконструкција на постоечка решетка, изработка на нова и изработка на комплет дренажа. Проектот е одобрен и е склучен договор со Бирото за регионален развој.

Реконструкција на улица Јосиф Даскалов и дел од улица Ѓорѓи Кратовски (12.662.054 денари) со вкупна должина од 510 метри, опфаќа поставување на тампон од дробен камен, нова калдрма (коцка 10/10/10 см) 2640 m², пределување на неоштетена стара коцка, одводнување на атмосферски води преку 2 нови решетки, поставување на оптички кабел и кабел за осветлување како и 3 хидранти за противпожарна заштита.
Реконструкција на улица „Јове Гичев“ во вредност од 1.500.000 денари.

СИПР 2021/2022: 8.573.322 вкупно проектот од кои **524.000 денари** е наше учество по договор.
- Реконструкција на пешачка патека (605 m²) од Карши Бавча до Спомен Костурница како и поставување на 20 канделабри за осветлување на патеката во должина од 250 метри.
- Поставување на два мали пешачки мостови (6,6 /2 м), поставување на ограда од метал и дрво во должина од 530 метри од двете страни на кејот и осветлување на кејот на Кратовкса Река во централното градско подрачје со вкупно 40 канделабри,
- Санација, адаптација и ентериерно уредување на Стар Ан (Турски затвор) подразбира заштита од влага на објектот, санација на оштетени ѕидови, поставување на нов монтажен под, пулт и маси и столови.
- Уредување на плато пред Дом на култура, скали и под пред Стар Ан, односно изработка на хидроизолација, бетонска плоча и под од камени плочи.
- Планинарски патеки - маркирање, поставување на 40 знаци за насочување , 10 инфо табли по должината на патеката. Станува збор за 3 планинарски патеки до атрактивни планински врвови во Осоговските планини во вкупна должина од 30 km.

Градежни материјали (3.100.000,00 денари со ДДВ)

Согласно програма за реконструкција, одржување на локални улици и патишта.

Активности на реконструкција, санација, одржување, тампонирање на земјани патишта, крпење на ударни дупки, отстранување вегетација, поставување на рабници, павер, реконструкција на одводни канали со решетки, изградба на потпорни ѕидови кон улици и друго, врз основа на програма, потреби и анализа од лице место на локации низ градот и околината како и врз основа на барања на граѓани за санација на локални улички.

КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Ралиизацијата на **општинскиот буџет** е важен индикатор кој е поврзан со остварување на планираните приходи и расходи во изминатиот период. Исто така ја покажува **очекуваната реализација/трендот на реализаија на општинските буџети**.

Во продолжение е прикажана реализацијата на **основниот (сопствениот) буџет** на општината и **вкупниот буџет на општината** и на страната на **приходите** и на страната на **расходите**.

Реализацијата на сопствените приходи во период 2018-2021 година забележува нагорен тренд.

Вкупните приходи на општина Кратово во 2021 година изнесувале 247.941.893 што означува пораст од 15% во споредба со 2020 година.

Графикон 18. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2018-2021 година (во денари и структура во

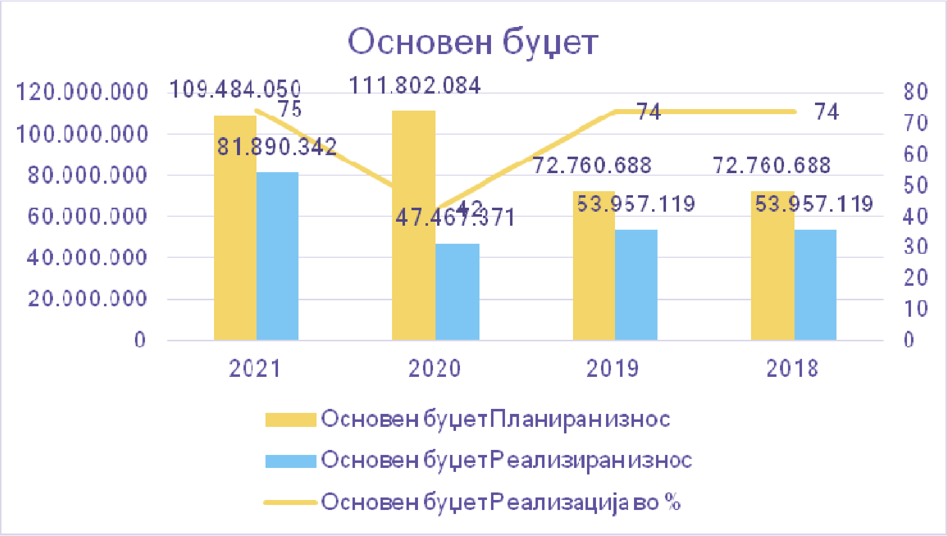

%)

Табела 11. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2018 – 2021 година (во денари и структура во %)

Приходна сметка	Основен буџет			Вкупен приход		
Година	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
2021	109.484.050	81.890.342	75	247.941.893	185.227.650	75
2020	111.802.084	47.167.371	42	245.575.089	160.930.436	66
2019	72.760.688	53.957.119	74	178.658.864	145.765.128	82
2018	72.760.688	53.957.119	74	178.658.864	145.765.128	82

Реализацијата на **вкупните расходи на општина Кратово** во 2021 година изнесува 75% и има нагорен тренд во однос на 2020 година. Бележиме зголемување кај вкупните расходи од 29% во однос со 2020 година. Истиот тренд е забележан и кај сопствените расходи и се должи на поголема реализација на капитални проекти.

Табела 12. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2018-2021 година (во денари и структура во %)

Расходна сметка	Основен буџет			Вкупен расход		
Година	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
2021	109.484.050	81.890.342	75	247.941.893	185.227.650	75
2020	111.802.084	39.442.787	35	245.575.089	143.441.715	58
2019	72.760.688	51.584.324	71	178.658.864	141.633.812	79
2018	72.760.688	51.584.324	71	178.658.864	141.633.812	79

Графикон 19. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2018-2021 година (во денари и структура во %)

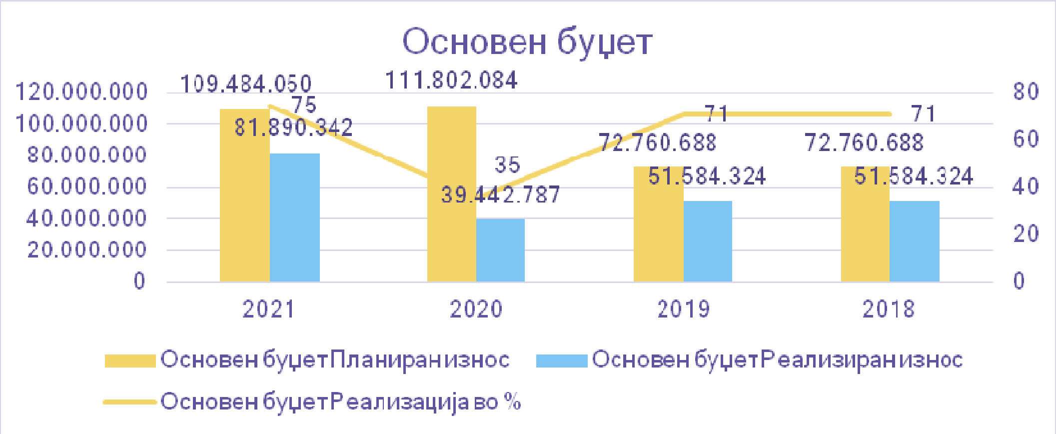

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

Кои се клучни буџетски документи?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите **активности** поврзани со подготвување на буџетот, извршување на буџетот низ финансиските извештаи или следење на извршувањето на буџетот од општинската администрација.

- **Буџетскиот циркулар** ги содржи инструкциите за изработка предлог-буџет од страна на буџетските корисници и го доставува Министерството за финансии.

- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.

- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.

- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.

- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.

- **Кварталниот извештај К1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.

- **Кварталниот извештај К2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.

- **Кварталниот извештај К3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.

- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.

- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.

Кои се клучните Буџетски принципи и начела кои се основа на општинскиот буџет

За да биде успешно планирањето и извршувањето на Буџетот, треба да се заснова на следните **принципи**/треба да се почитуваат следните **принципи**:

1. **Принцип на фискална одговорност** – подразбира буџетот на општините да се планира и извршува согласно среднорочни фискални цели, базирани на реална проекција на макроекономските индикатори, преземени обврски и постојни законски обврски и јавните средства со кои се управува на начин со кој се обезбедува среднорочна и долгорочна фискална одржливост.

2. **Принцип на економичност, ефикасност и ефективност** – подразбира буџетот на општините да се планира и извршува на начин што ќе обезбеди ефективно и ефикасно користење на јавните средства за постигнување на поставените цели.

3. **Принцип на сеопфатност на буџетот** – подразбира дека сите приходи и други

приливи и сите расходи и други одливи на сите буџетски корисници се внесуваат во буџетот на општините целосно, без никакви прилагодувања меѓу себе, освен за пренос помеѓу нив.

4. **Принцип на универзалност** – подразбира дека сите приходи и други приливи се користат за подмирување на сите расходи и други одливи на буџетот на општините.

5. **Принцип на специфичност** – подразбира буџетските корисници да можат да преземаат обврски и да вршат плаќања само за целите и во износи утврдени со буџетот, согласно буџетските класификации.

6. **Принцип на готовинска основа** – подразбира буџетите или финансиските планови на буџетските корисници да се подготвуваат и извршуваат на готовинска основа.

7. **Принцип на една година** – подразбира дека буџетот се носи за период од една година, која се совпаѓа со календарската година.

8. **Принцип на избалансиран буџет** (буџетска рамнотежа) – подразбира дека приходите и расходите во буџетот на државата и општините се избалансирани.

9. **Принцип на транспарентност** – подразбира дека буџетот на општините, извршувањето и буџетската документација ќе бидат објавени во „Службен весник", односно во службено гласило и на веб-страницата на општините.

10. **Принцип на сигурно финансиско управување** – подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.

11. **Принцип на родова еднаквост** – подразбира родово одговорно буџетирање, односно распределба на буџетот со цел да упати на специфичните потреби на жените и мажите, девојчињата и момчињата.

Постапката за изготвување, донесување и извршување на буџетите на општините, како и известувањето за нивното извршување се засноваат врз следниве **начела**:

1. Сеопфатност, што подразбира прикажување на сите приходи и други приливи, расходи и други одливи.

2. Буџетска рамнотежа, што подразбира вкупните приходи и приливи да ги покриваат одобрените средства со буџетот.

3. Специфичност, што подразбира дека одобрените средства се наменуваат за посебни цели по раздели, програми, потпрограми и ставки.

4. Економичност, што подразбира дека одобрените средства ќе се користат навремено, во соодветен износ, имајќи ги предвид квалитетот и цената.

5. Ефикасност, што подразбира најдобар сооднос меѓу употребените средства и постигнатите резултати.

6. Ефективност, што подразбира остварување на поставените цели и остварување на саканите резултати.

7. Транспарентност, што подразбира вклучување на граѓан(к)ите во сите фази на подготвување и извршување на буџетот.

8. Сигурно финансиско управување, што подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола, како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.